

איך ולמה נפלה יהדות ספרד: מתור הזהב לגירוש 113117-01
From a Golden Age to Expulsion: The Downfall of the Jews in Spain
מרצה: ד"ר יוסי ישראלי

תאור הקורס:

בשנת 1492, עם גירוש ספרד, חרב המרכז היהודי הגדול והעשיר ביותר שהתקיים בימי-הביניים. בקורס זה נלמד על התהליכים ההיסטוריים שהביאו את יהדות ספרד מ'תור-הזהב' לגירוש. נבחן את הגורמים הפוליטיים והתרבותיים שעיצבו מחדש את העולם היהודי ואת יחסיו עם הסביבה הנוצרית במאות ה-12-ה-15. כמו כן נשאל, האם יכלו הדברים להתגלגל אחרת או שמא הייתה זו תוצאה בלתי נמנעת של תנאי הקיום היהודי בארצות הנצרות.

דרישות קדם:

אין

חובות / דרישות / מטלות:**

-בקורס זה יש חובת נוכחות

-שני מבדקי קריאה קצרים

-מבחן מסכם

מרכיב הציון הסופי: בבחינה חובה לציין פרונטלי/מקוון

מבחן מסכם (פרונטלי): 60%

שני מבדקי קריאה קצרים במהלך הסמסטר (מועדם יקבע שבוע מראש): 15% כל אחד.

השתתפות בכיתה: 10%

ביבליוגרפיה:

קריאת חובה

אשתור, אלי. קורות היהודים בספרד המוסלמית, ב, ירושלים תש"ך, עמ' 191-224.

ביינארט, חיים. 'דמותה של החצרנות היהודית בספרד הנוצרית', פרקי ספרד, א, ירושלים תשנ"ח, עמ' 51-75.

ביינארט, חיים אנוסים בדין האינקוויזיציה, תל אביב תשכ"ה, עמ' 11-46 (מבוא).

בער, יצחק. תולדות היהודים בספרד הנוצרית, תל אביב 1958², עמ' 45-23; 81-65; 105-82.

ברקאי, רון. המיתולוגיה הספרדית, תל אביב תשס"ג, עמ' 9-26.

גרוסמן, אברהם. 'הקשרים בין יהדות ספרד ליהדות אשכנז בימי הביניים', מורשת ספרד, בעריכת חיים ביינארט, ירושלים תשנ"ב, עמ' 174-189.

עסיס, יום-טוב. 'תסיסה חברתית ומאבק בין-מעמדי בקהילות ספרד לפני הגירוש', תרבות והיסטוריה: לזכרו של פרופ' אינו שקי, בעריכת יוסף דן, ירושלים תשמ"ז, עמ' 121-145.

קריאת העשרה

ביינארט, חיים. 'כתבי הזכויות של הציבור היהודי בקסטיליה והשתקפותם בחיי יום-יום', קהל ישראל: השלטון העצמי היהודי לדורותיו, ב (ימי הביניים והעת החדשה המוקדמת), בעריכת אברהם גרוסמן ויוסף קפלן, ירושלים תשס"ד, עמ' 115-134.

ביינארט, חיים. גירוש ספרד, ירושלים תשנ"ד, עמ' 39-56 (צו הגירוש – מבנה ונוסח).

ביינארט, חיים. 'הקהילה היהודית בספרד הנוצרית ודרכי ארגונה', פרקי ספרד, א, ירושלים תשנ"ח, עמ' 36-50.

בן שלום, רם. 'קידוש השם ומרטירולוגיה יהודית בארגון ובקסטיליה בשנת קנ"א: בין ספרד לאשכנז', תרביץ ע (תשס"א), עמ' 227-282.

בן שלום, רם. מול תרבות נוצרית: תודעה היסטורית ודימויי עבר בקרב יהודי ספרד ופרובנס בימי הביניים, ירושלים תשס"ז, עמ' 278-296; 325-370.

בער, יצחק. 'טדרוס בן יהודה הלוי זמנו', ציון, ב (תרצ"ז), עמ' 19-55.

דורון, אביבה. נפלאות שיר: סוד הקסם של תור הזהב השני בספרד, ערכה והביאה לדפוס לאה שניר, תל-אביב תשע"ד, עמ' 37-51.

ליון, ישראל. 'הסבל במשבר הרקונקיסטה בשירתו של יהודה הלוי', אוצר יהודי ספרד, ז (תשכ"ד), עמ' 49-64.

מיוחס ג'ניאג, עליזה. קרובים ורחוקים: עיונים בסוגיות שבין יהודים לנוצרים בספרד של ימי הביניים, עמ' 79-94.

עסיס, יום טוב. יהודי נאבארה בשלהי ימי הביניים, ירושלים תש"ן.

Assis, Yom Tov. 'Jewish Attitudes to Christian Power in Medieval Spain,' *Sefarad*, 52 (1992), pp. 291-304.

Ben Shalom, Ram, 'Social Context of Apostasy among Fifteenth-Century Spanish Jewry: Dynamics of a New Religious Borderland', *Rethinking European Jewish History*, eds. Jeremy Cohen and Moshe Rosman, Oxford 2009, pp. 173-198.

Gampel, Benjamin R., *Anti-Jewish Riots in the Crown of Aragon and the Royal Response, 1391-1392*, Cambridge UK 2016, pp. 24-55 (Chapter 1: The City of Valencia).

Gutwirth, Eleazar. 'Abraham Seneor: Social Tensions and the Court Jew', *Michael*, 11 (1989), pp. 169-229.

Gutwirth, Eleazer, 'Conversions to Christianity Amongst Fifteenth Century Spanish Jews: An Alternative Explanation', *Shlomo Simonsohn Jubilee Volume*, eds. Daniel Carpi et al., Tel Aviv 1993, pp. 97-121.

Meyerson, Mark D., *A Jewish Renaissance in Fifteenth Century Spain*, Princeton NJ 2004, pp. 65-108 (Revival in the Shadow of Valencia).

מטרות הקורס / תוצרי הלמידה*:

התלמידים יכירו את מושגי היסוד, דמויות המפתח, והאירועים המרכזיים שעיצבו את תולדות היהודים בספרד הנוצרית. הם יוכלו לתאר את התהפוכות הפוליטיות והתמורות התרבותיות שחלו עם המעבר משלטון מוסלמי לשלטון נוצרי, ולנתח כיצד השינויים הללו השפיעו על מעמדם, כוחם וזהותם של היהודים.